

УДК 316.346.32 -053.6 (477.83)

УПРАВЛІННЯ СПОСОБОМ ЖИТТЯ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ ПРАКТИКУ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

І. Кулініч

Львівський національний університет імені Івана Франка

В статті автор показує актуальність вивчення способу життя молоді, зокрема студентської. Розкриває поняття способу життя, його зв'язок з рівнем, устроєм та якістю життя. Наводить дані власного соціологічного дослідження і здійснює їх глибокий аналіз і обґрунтовує висновки, в яких вказує шляхи управління способом життя молоді

Ключові слова: молодь, студентська молодь, спосіб життя, зоровий спосіб життя, рівень життя, якість життя, соціальні цінності, духовні цінності, соціальна структура суспільства, соціальні відносини.

З огляду на динамічність суспільного розвитку та зміну ідеологічних засад функціонування пострадянського суспільства зростає актуальність вивчення життєвих позицій, ціннісних орієнтацій, соціальних і духовних цінностей, а отже способу життя студентської молоді. Бо саме студенти у недалекому майбутньому стануть основою держави. Молодим доводиться самим вирішувати, що в нинішніх умовах є цінним.

Щоб прогнозувати сучасні й майбутні процеси необхідно знати реальну ситуацію, інтереси і життєві плани, соціальні і духовні цінності, ціннісні орієнтації та поведінку молодого покоління. Молоде покоління на базі успадкованих матеріальних і духовних цінностей вимушене, перебуваючи в стадії становлення, брати участь у процесі вироблення цих цінностей.

Студентство відіграє суттєву роль у житті українського суспільства, що зумовлено, передусім специфікою його соціального становища. Студенти завжди були і є специфічною соціальною групою. Вони – майбутня інтелігенція, майбутні кваліфіковані працівники розумової праці. Це і нащадки, і відповідальні працівники національної та (певною мірою) світової культури.

У студентський вік, як відомо, в більшості формуються навички поведінки і властивості свідомості, які в основі утворюють ядро нової особистості. Той спосіб життя, який студенти ведуть під час навчання, чинники, що впливають на студентську молодь, оточення і вироблення нових цінностей, стереотипів, бачення, стануть визначальним для подальшого життя.

У формуванні способу життя студентської молоді головну роль відіграють чинники, що визначають їх структуру. Зокрема, соціальні інститути суспільства, а також середовище, яке оточує студента. Вільний час має важливе значення у формуванні особистості студента.

Духовні цінності, створені й розвинені у вільний час, реалізуються в навчальній, суспільно-політичній, культурно-комунікативній діяльності студентів. У результаті суттєві риси способу життя закріплюються у всіх головних сферах життєдіяльності молоді.

Щоб визначити чинники впливу, особливості способу життя студентської молоді, необхідно визначити всю структуру компонентів. Як відомо, кожному вищому навчальному закладу притаманний свій спосіб життя. Їх відмінності можна виявити за допомогою результатів соціологічних досліджень. Аналіз результатів досліджень дає змогу з'ясувати проблеми і недоліки у способі життя, запропонувати шляхи їх усунення.

Як складне, синтетичне явище спосіб життя характеризують й інтерпретують у наукових дослідженнях по-різному. Є кілька десятків визначень поняття способу життя, однак досі не сформульовано такого визначення, яке б якнайповніше відображало й відповідало всім методологічним і логічним вимогам.

Немає сумніву, що спосіб життя – це категорія, яка характеризує не просто сукупність тих й інших видів або форм життєдіяльності соціального суб'єкта, а органічну єдність, що охоплює всі види і форми, спосіб життєдіяльності, тип соціального життя.

Спосіб життя найтісніше пов'язаний із соціальною структурою суспільства, тобто соціальним складом соціальних спільностей. Місце в певній системі суспільного виробництва, ставлення до засобів виробництва детермінують характер соціальної спільності, а отже, її спосіб життя.

Кожна людина – це представник певної соціальної спільності. Спосіб життя людини – індивідуальний випадок реалізації певних соціальних відносин у суспільстві. Спосіб життя є реалізацією конкретного типу соціальних відносин, визначених аспектів, сторін, моментів соціальних відносин.

Рівень життя, устрій життя, якість життя відображають різні сторони, аспекти, зрізи способу життя людей. Зокрема, категорія рівень життя характеризує матеріальний добробут людей, забезпеченість матеріальними і культурними благами, ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб. Рівень життя важлива

характеристика умов життя, тобто сукупності економічних, соціально-політичних відносин у природно-географічному середовищі. Рівень життя значною мірою характеризує спосіб життя людей.

Це і постійне зростання свідомості й культури людей, а також культура побуту, поведінки, розумного споживання. Це і зразковий громадський порядок, і здорове, раціональне харчування, і висока якість обслуговування населення [2].

Ми ставили за мету визначити головні причини, що впливають на формування способу життя в середовищі студентської молоді, бачення молодою людиною сучасності у всіх її виявах.

Предмет дослідження: спосіб життя студентської молоді, а також чинники, що впливають на його формування.

Об'єктом дослідження було обрано студентів вищих навчальних закладів м. Львова. Молоді люди цього віку здатні самостійно адекватно оцінювати позитивні та негативні явища сучасності, кожному з них притаманна певна система пріоритетів. Вони вступають у нове життя, тож незабаром перед кожним із них постануть проблеми сучасності: способу життя, праці, суспільно-політичного життя і культури, а також формування і укріплення молоді сім'ї, дозвілля тощо.

Завдання дослідження: визначити домінуючі цінності студентської молоді; дослідити проведення вільного часу студентської молоді; з'ясувати ставлення молоді до навчання та здорового способу життя.

Як метод збору інформації обрали опитування. У дослідженні застосували метод ймовірно-випадкової вибірки. Списком генеральної сукупності був список студентів (800 осіб). Одержані дані опрацювали на комп'ютері за допомогою пакета прикладних програм для опрацювання соціальної інформації "ОСА".

Зокрема, на запитання "Чи задоволені Ви навчанням у вищому навчальному закладі?" майже всі респонденти відповіли позитивно (91,86%) лише 8% студентів незадоволені навчанням. Головні причини незадоволення: складність матеріалу; умови навчання; великий обсяг завдань; велика кількість непотрібних предметів.

На запитання про значимість для студентів навчання у певному вищому навчальному закладі 58% респондентів Львова відповіли, що це реалізація поставленої мети; 23% студентів зазначили, що це престижно; що їм цікаво досягти нові горизонти повідомили 19% респондентів.

На запитання „Цінність життя для вас полягає в тому, щоб..." 48 і% студентів Львова відповіли, що хотіли б мати добрих і надійних друзів; за створення сім'ї віддали голос відповідно 47%. Головними для себе студенти визначають, знайти кохання – 41% , здобути цікаву професію – 18%. Водночас студенти прагнуть також матеріального добробуту (34%).

Важливе значення у житті людини має проведення вільного часу, що залежить від соціальної групи, до якої належить особа, а також від рівня соціалізації, розвитку особистості, від її соціально-психологічних особливостей.

Головним завданням усіх студентів є навчання. Та і від навчання треба відпочивати. Як виявило опитування, свій вільний час молодь Львова проводить з друзями – 71%; відвідують вечірки, дискотеки і бари – 34%. Про те 17 і 18% надають перевагу прослуховуванню музики; перегляду телепередач – 18%; читають цікаву книжку 11% респондентів (див.рис.1).

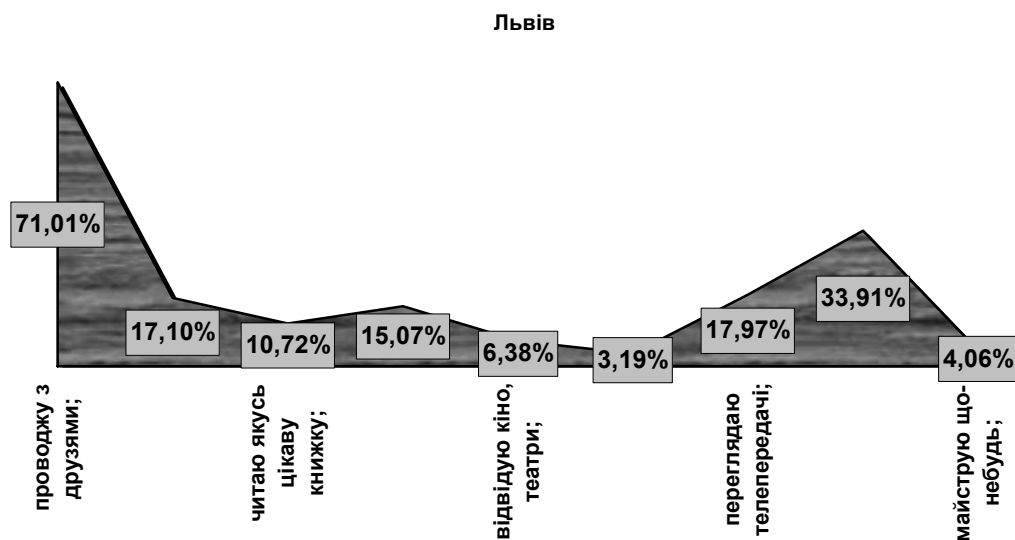

Рис. 1. Проведення вільного часу

Отже, сучасне молодіжне середовище в нашому пострадянському суспільстві є складною ієрархічною структурою з різним рівнем інтелектуального, фізичного, психічного й соціального розвитку, сформованості світогляду, потреб, інтересів, ціннісних орієнтацій. З огляду на це процес її життєвого самовизначення є суперечливим, складним, що створює умови для девіантності вчинків і поведінки.

Складна соціально-економічна ситуація, що спостерігається в Україні, зумовлює негативні тенденції, серед яких не останнє місце займає зростання зловживання не тільки алкоголем, а й наркотичними речовинами. Поширення серед молоді таких небезпечних явищ становить загрозу для здоров'я нації. У зв'язку з цим є надзвичайно актуальними проведення заходів, спрямованих на запобігання подальшому зростанню алкоголізму та наркоманії, й розроблення ефективних стратегій подолання залежностей. Аналіз стану вітчизняної наркології дає підстави вважати, то поза увагою спеціалістів залишається той факт, що основні причини зловживання наркотиками та алкоголем мають психологічні витoki, які супроводжуються деформацією мотиваційної сфери особистості й змінюють інші її підструктури та негативно впливають на всі сфери психічного життя [3, С.31-32].

Більшість учених вважають, що виникнення потягу до алкоголю пов'язано перш за все із соціальними чинниками, з умовами життя людини. Історію розвитку нашого суспільства протягом останніх поколінь навряд чи можна назвати благополучною, позбавленою стресогенних чинників, що виливаються на психічний стан людей. У свою чергу, рівень напруженості в суспільстві тісно пов'язаний із кількістю вживання алкоголю і наркотиків [1, 2].

Серед студентів стало популярним вживання як слабоалкогольних так і міцних напоїв. Проте відсоток тих, хто постійно вживає є досить малий – 2% респондентів. А от відсоток респондентів, які полубляють часте вживання, тобто кілька раз на тиждень дещо більша – 16%. Саме більше респондентів вживають рідко (кілька раз на місяць) – 56%, дуже рідко (кілька раз на рік) – 22%. А от тих, хто взагалі не вживає алкоголю не виявилось.

Відношення до тютюну інше, постійно вживає – 14%, часто 8%, рідко 8% і дуже рідко 13%. На відміну від вживання алкоголю 56% не палять взагалі. Щодо наркотиків, то лише 10% вживають дуже рідко, і 90% не вживають ніколи.

Як алкоголізм, так і наркоманія багатьма вченими розглядаються як форма втечі від житейських негараздів і конфліктів, від узагальненої стандартизації, регламентації, запрограмованості життя у сучасному світі.

Серед причин, що спонукають до вживання алкоголю є компанія – 80% і традиції 6%. До вживання тютюну спонукають стан душі 44% і компанія 29%. До вживання наркотиків призводить цікавість – 68%.

Для того, щоб позбутися згубних звичок студенти намагаються якомога менше вживати – 37%, а тих, що нічого не роблять 34% (див. рис. 2).

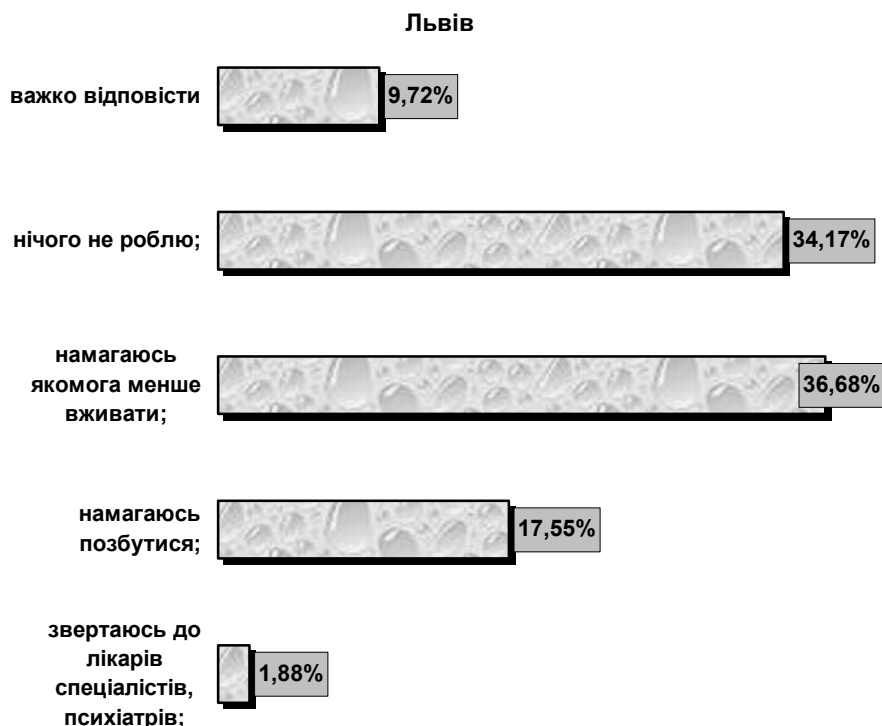

Рис. 2 Засоби позбавлення згубних звичок, %

Здоров'я найчастіше визначають не просто як відсутність захворювання, а як певне поєднання фізіологічних, психічних (особистісних) та соціальних чинників. Здоров'я є формою життєдіяльності, що забезпечує необхідну якість життя і достатню її тривалість.

Фізичне здоров'я передбачає хороше самопочуття, бадьорість, наявність енергії, працездатність та відсутність симптомів захворювань. Соціальне здоров'я залежить від відповідності особистісного та професійного самовизначення, задоволення сімейним та соціальним статусом, гнучкості життєвих стратегій та їх відповідності соціокультурній ситуації (економічним, соціальним очікуванням).

На особистісне здоров'я в першу чергу впливають адаптивні, комунікативні та прогностичні характеристики людний. Йдеться про відкритість новому досвіду, здатність пристосовуватися до умов, що швидко змінюються, про ставлення до інших людей, вміння встановлювати конструктивні стосунки, запобігати конфліктам, а також ставити адекватні життєві цілі та знаходити шляхи їх реалізації.

А для того, щоб покращити свій стан здоров'я студенти добре відпочивають – 43%, займаються спортом – 21%.

Та існують чинники, що негативно впливають на здоров'я, так серед основних чинників, що впливають на здоров'я на думку студентів є харчування – 59%, паління – 14% (див. рис. 3).

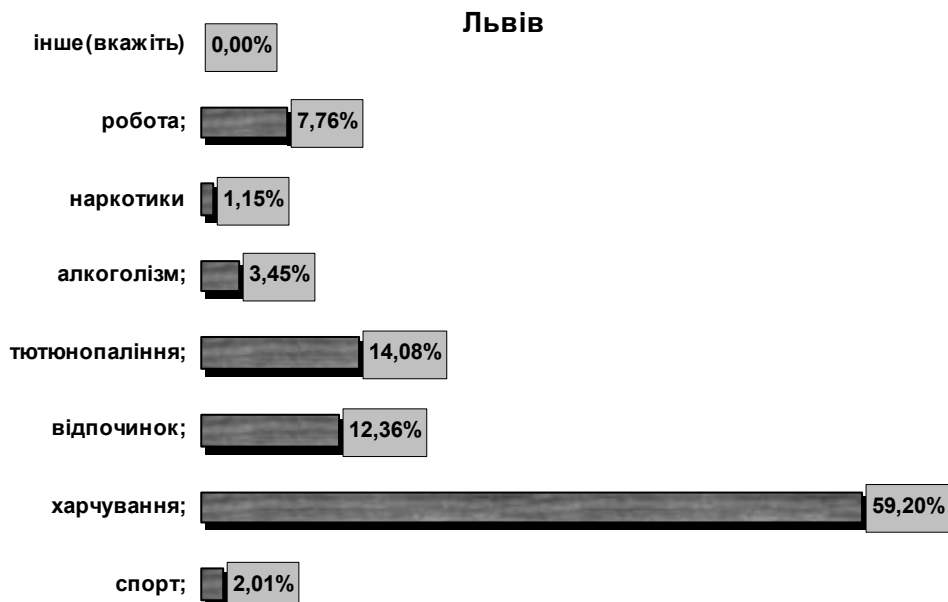

Рис. 3 Структура впливу чинників на здоров'я, %

Дослідження проблеми способу життя студентів має важливе значення. Результати дослідження цієї проблеми сприятимуть науковому визначенню посилюючого навчального навантаження студентів у період їхнього навчання й максимальному, цілеспрямованому використанню їхніх зусиль для здобуття знань і набуття навичок висококваліфікованого фахівця.

Методи й організація навчання у вищому навчальному закладі більшою мірою, ніж у школі, пов'язані із самостійною розумовою роботою студентів, що потребує певних їхніх зусиль. Ці зусилля відображаються в суб'єктивному стані студентів.

Вільний час проведення студентів, з одного боку, залежить від економіко-демографічних чинників, соціально-культурного середовища, з іншого, пов'язаний із системою їхніх ціннісних орієнтацій, потреб і інтересів. У результаті взаємодії всіх цих чинників формуються різні типи способів поведінки особистості у вільний час.

I. Заняття, що належать до діяльної структури вільного часу, об'єднані однією загальною ознакою — створення духовних цінностей. Набір видів діяльності, що належать цій типологічній групі, охоплює суспільну й науково-дослідну роботу, різні форми художньої творчості й самоосвіти.

II. Ціннісний профіль цих видів діяльності найбільше сприяє інтенсивному розвитку й удосконалюванню особистості студента. Це читання книг, журналів, газет, перегляд телепередач, відвідування кіно театрів і театрів, концертів, музеїв, виставок тощо.

III. Заняття, що поєднують різні види відпочинку: туризм, спорт, відпочинок у компаніях, відвідування танцювальних вечорів, кафе, ресторанів та ін.

Останніми роками найбільш серйозною тенденцією в зловживанні алкоголем є швидке зростання вживання молоддю слабоалкогольних напоїв. Особливої уваги у розв'язанні цієї проблеми потребує дослідження соціально-психологічних чинників. Саме вивчення проблеми соціально-психологічних причин поширення пияцтва в молодіжному середовищі в теперішній час слід вважати надзвичайно актуальним завданням як у теоретичному, так і в практичному вимірах. Це явище є досить розповсюдженим, але, на жаль, суспільство належним чином не усвідомлює його небезпеки для сучасності та майбутнього української держави і українського суспільства.

Результати дослідження засвідчують, що спосіб життя сучасної молоді здійснюється у дещо складних та невизначених соціальних, політичних, культурних, умовах, які потребують негайного втручання та вирішення існуючих соціальних проблем зусиллями як держави, так всієї громадськості та подальшого соціологічного дослідження і поглибленого аналізу.

1. Лавриненко Н.П. Педагогіка соціалізації: європейські обриси. – Л., 2000. – 414с.
2. Лозинський В.С. Сучасні аспекти формування здорового способу життя. – К, 2000. – 432с.
3. Паніна Н.В. Спосіб життя і психологічний стан населення за умов переходу від тоталітаризму до демократії. – К., 1993. – С.31-32.

MANAGEMENT BY WAY OF LIFE OF YOUNG PEOPLE THROUGH PRACTICE OF SOCIOLOGICAL RESEARCHES

Ivan Kulinich

Ivan Franko National University of Lviv

In the article an author shows actuality of study of way of life of young people in particular a student. Exposes the concept of way of life, his communication with a level, mode and quality of life. Cites data of own sociological research and carries out their deep analysis and substantiates conclusions, in which specifies the ways of management by the way of life of young people

Keywords: young people, student young people, way of life, visualization of life, standard of living, quality of life, social values, spiritual values, social structure of society, social relations.